

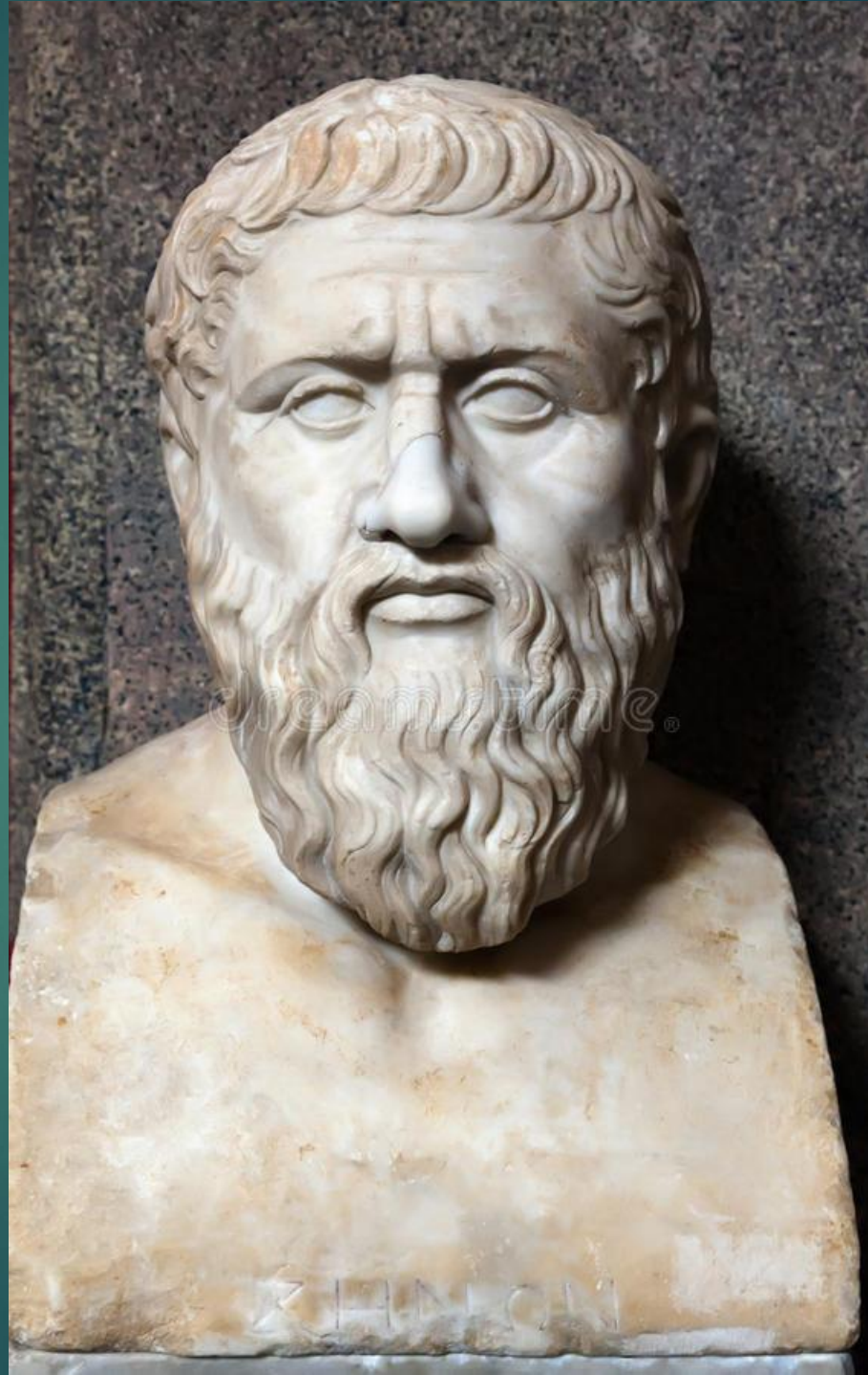
Antikorupcinio ugdymo etiniai pagrindai

DOC. DR. ANDRIUS SPRINDŽIŪNAS
MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS

Etika - tai:

- ▶ Normatyvinė etika, nurodanti, KAIP žmonės turėtų elgtis. Atskiriami tinkami, etiški poelgiai ir nepriimtini, neetiški poelgiai. Leško dorovės normas pagrindžiančių principų. Etikos kodeksai. Preskriptyvusis (nustatantis normas) pobūdis.
- ▶ Deskriptyvioji etika, kuri remiasi ir tyrinėja realias elgesio normas, papročius, tradicijas. Stengiasi suprasti, KODĖL žmonės vienaip ar kitaip supranta, kas yra gera ir atitinkamai elgiasi. Remiasi antropologijos, etologijos, sociologijos duomenimis. Pabrėžia etoso istorškumo reikšmę. Deskriptyvusis (aprašomasis) pobūdis.

Ką pasakytų
Platonas?

Ką pasakytų Yuval Noah Harari?

- ▶ Mūsų teisingumo jausmas gali būti pasenęs. Mūsų moraliniai samprotavimai nepajėgūs analizuoti milijonus žmonių siejančių santykių. Pasaulis tapo per daug sudėtingas mūsų medžiotojų ir rankiotųjų smegenims.
- ▶ „Sistema yra sutvarkyta taip, kad jei nededi pastangų sužinoti, visą gyvenimą gali praleisti apimtas palaimingo neišmanymo būsenos, o jei šias pastangas dedi, suvoki, kad tiesą atskleisti yra labai sunku. Kaip susilaikyti nevogus, kai pasaulinė ekonominė sistema nepaliaujamai vagia mano vardu man to net nežinant?“ (Harari Y.N. 21 pamoka XXI amžiui © kitos knygos, 2019. p.239)

Y.N.Harari:

- ▶ „Didžioji dalis neteisybės šiuolaikiniame pasaulyje kyla iš plataus masto struktūrinio šališkumo...“, „Dauguma mūsų esame nebepajėgūs suprasti pagrindinių moralinių pasaulio problemų, net jeigu išties to norėtume.“ (Ten pat, p.241-243)
- ▶ Todėl žmonės renkasi vieną iš keleto galimų moralinių problemų sprendimo būdų:
  - ▶ 1. supaprastinimas, aiškus scenarijus, kas yra geras, o kas yra blogas;
  - ▶ 2. dėmesio sutelkimas į jaudinančią žmogišką istoriją;
  - ▶ 3. sąmokslo teorijos (pvz., superturtuoliai valdo pasaulį);
  - ▶ 4. tikėjimas religinėmis ir ideologinėmis dogmomis, kurios viską paaiškina ir išgelbsti nuo gluminančiai sudėtingos tikrovės (ten pat, p.243-244).

Etinių samprotavimų pavyzdžiai

- ▶ Utilitaristiniai argumentai:
- ▶ „kuo daugiau naudos kuo didesniai žmonių skaičiui“;
- ▶ pasekmių principas, universalių principų atmetimas;
- ▶ orientacija į *bendrąjį gerį*.
- ▶ Neegoistinė moralė? Siekdami *bendrojo gėrio*, vieni žmonės apribos savo troškimus dėl kitų žmonių interesų, tačiau kiti žmonės sieks tik asmeninės naudos. Moralumas pagrindžiamas empiriškai.
- ▶ Kas trukdo žmonėms gyventi laimingai, pagal J.S.Mill:
  - ▶ - savaudiškumas;
  - ▶ - protingumo stoka;
  - ▶ - blogi valstybės įstatymai.

Etinių samprotavimų pavyzdžiai

- ▶ Gerų ketinimų teorijos:
- ▶ I.Kanto pareigos etika pasiūlė vietoj laimės siekti būti laimės vertiems, o tai užtikrina moralinės pareigos vykdymas. Akcentuojama sąžinė ir gera valia, moralumas kyla iš protingumo, kiekvienas individas kviečiamas tapti įstatymo leidėju sau, o tuo pačiu ir visuomenei. Kategorinis imperatyvas: suvoktas dorovės dėsnis tampa besąlygiškai privalomu (neatsižvelgiant į pasekmes).
- ▶ Vienintelis tikrai geras dalykas – pati gera valia.
- ▶ Asmens orumo ir asmens besąlygiškos vertės idėjos, žmogaus teisių moraliniai pagrindai.

Etinių samprotavimų pavyzdžiai

- ▶ Etinis intuityvizmas. W.D.Ross požiūriu, moralinės pareigos negali būti absoliučios, kadangi pasitaiko situacijų, kuriose pareigos prieštarauja vienos kitoms. 7 W.D.Ross „prima facie“ pareigos:
- ▶ Pareiga nežaloti kitų
- ▶ Pareiga padėti kitiems žmonėms ir siekti laimės
- ▶ Ištikimybė. Pareiga vykdyti pažadus ir įsipareigojimus
- ▶ Atsilyginimas. Pareiga atlyginti tiems, kam padarėme žalos
- ▶ Dėkingumas. Pareiga padėti žmonėms, kurie padėjo mums
- ▶ Teisingumas. Pareiga pasirūpinti, kad žmonės gautų tai, ko nusipelno
- ▶ Tobulėjimas. Pareiga tobulinti save (siekti žinių ir dorybių)

Etinių samprotavimų pavyzdžiai

- ▶ Šiuolaikinės teisingumo teorijos. Teisingumas kaip nešališkumas:
- ▶ Kurdamas *Teisingumo teoriją* (1972) J.Rawls siekė sujungti naudingumo ir pareigos etinius principus, pirmenybę teikdamas pareigos principui. Tai visuomeninės sutarties tipo teorija, pabrėžianti du principus:
  - ▶ 1. *didžiausios galimos laisvės principas*;
  - ▶ 2. *skirtingumo principas*. Pabrėžiamas žmonių lygiateisiškumas skirstant visuomenines gėrybes, kurį įgyvendinant gali būti priimtina tokia nelygybė, kad ištekliai, kuriais disponuoja visuomenė, teiktų didžiausią naudą mažiausiai socialiai apsaugotiems visuomenės nariams, ir kad visiems visuomenės nariams būtų užtikrintos lygios galimybės įsidarbinti ir užimti tam tikras pareigas.

Esminės etikos kategorijos

- ▶ Gėris kaip atskiras ir kaip bendrasis gėris. Gėris kaip tvarka.
- ▶ Bendrasis gėris yra tai, kas yra geriausia visuomenei kaip visumai. Reikėtų siekti tokios tvarkos, kad kiekvieno asmens atskirasis gėris būtų pasiektas darbu bei teisingais mainais su kitais. Valstybė savaime nėra bendrasis gėris, o greičiau priemonė leidžianti vadovaujantis protu siekti bendrojo gėrio politinė (demokratija) ir ekonomine prasme (distribucinis teisingumas).
- ▶ Blogis kaip atskiras ir kaip bendrasis blogis. Individualus blogis gali pasireikšti kaip ydos, skurdas, nelaimingumas. Bendrasis blogis gali pasireikšti ne tik kaip gėrio trūkumas (silpnybės ir klaidos), bet ir kaip neapykanta gėriui.
- ▶ Bendrasis blogis (visuomenėje, valstybėje) – tai korupcija (sugedimas).

Kas atlieka „moralinės druskos“ vaidmenį mokyklos bendruomenėje ir visuomenėje?

- ▶ Nacionalinės sėkmės istorijos. Mūsų vertybės. Kuo mes galime pasidžiaugti ir pasidalinti.
- ▶ Užsienio šalių geroji patirtis ir vertybės. Ko siekiame, į ką lygiuojamės.
- ▶ Lietuvos mokyklos ateities vizija. Kokios moralinės, socialinės, pilietinės ir politinės vertybės bus svarbios ateityje?

Moralinės atramos šaltiniai

- ▶ Senelių ir tėvų moralinės pamokos
- ▶ Tautos ir valstybės istorija
- ▶ Mokykla, dorinis ugdymas
- ▶ Bažnyčia, religinis ugdymas
- ▶ Sportas. Žaidimai pagal taisykles
- ▶ Menai: muzika, literatūra, kinas, teatras
- ▶ Teisės ir pilietiškumo pagrindai